

Knížnica A. Bernoláka v Nových Zámkoch

Žofia BOSNIAKOVÁ
(1609-1644)

Bibliografický leták pri príležitosti
405. výročia narodenia a 370. výročia
úmrčia uhorskej šľachtickej

August 2014

Žofia Bosniaková - bibliografický leták pri príležitosti 405.
výročia narodenia a 370. výročia úmrtia uhorskej šľachtickej.

V roku 2014 si pripomíname významné jubileá uhorskej šľachtickej Žofie Bosniakovej. Narodila sa **2. júna 1609** v Šuranoch, matke Márii Kenderešiovej a otcovi Tomášovi Bosniakovi. Matka pochádzala z Hevešskej stolice v Maďarsku. Šuriansky hrad, kde Žofia Bosniaková žila bol jedným z pevností, o ktoré sa neustále bojovalo v období tureckých nájazdov. Postavený bol v 14. storočí a mal tvar štvoruholníka s kosými uhlami, ktorý obtekali dve ramená rieky Nitra. V čase tureckých výbojov patril do systému protitureckého opevnenia.

Rod Bosniakovcov pochádzal z juhoslovenskej Bosny. Odkiaľ pod tureckým nátlakom ustupovali až na Slovensko, kde sa usadili postupne vo Veľkom Biely, Šuranoch a vo Svätom Jure. Otec Tomáš Bosniak získal v roku 1609 titul baróna za zásluhy v boji proti Turkom. Všetky tieto udalosti sa odrazili na živote a výchove Žofie Bosniakovej. O výchovu Žofie a jej súrodencov sa starala Alžbeta Telegdyová, sestra vtedajšieho nitrianskeho arcibiskupa. Osvojila si tak srdečnosť a skromnosť. Jej brat Štefan vstúpil do seminára a stal sa kňazom a neskôr nitrianskym biskupom.

Život mladej Žofie Bosniakovej sa niesol v kresťanskom duchu a jednoduchosti. Ako dievča so svojimi rovesníčkami behala po lúkach a vymýšľala rôzne hry. Poznala okolie Šurian, ako vlastnú dľaň. O jej kráse chyrovala celá krajina. Hoci bola mladá o pytačov núdzu v rodine hradného kapitána Tomáša Bosniaka nemali. Ako

sedemnásťročná sa v roku 1626 vydala za baróna Michala Šeréniho. Šeréniho otec bol predchodcom Žofinho otca na fiľakovskom kapitanáte. Fiľakovský hrad mal v tom čase rovnako dôležité postavenie v protitureckej obrane ako Šuriansky. Manželia Šerériovci sa presťahovali do Bojkovic na Morave, kde Šeréniho rodina vlastnila majetky, bývali na hrade Světlov. Po krátkej dobe však Michal Šeréni zomrel a z mladej Žofie sa stala vdova. Svoj údel znášala veľmi hrdinsky a s pokorou. S manželom sa venovali charite, ani v testamente nezabudol na chudobných, na kláštory v Uherskom Hradišti, Skalici či v Bojkoviciach.

Po smrti svojho manžela Žofia zasvätila svoj život pomoci chudobným a chorým, žila v mene Božom. Zlé jazyky ju však zraňovali a osočovali, netrvalo dlho a aj rodina jej zosnulého manžela začala brojiť proti mladej žene a vinili ju zo smrti svojho syna. Na naliehanie otca sa vrátila Žofia späť do rodných Šurian. Tam ju čakala chorá matka, ktorá zomrela v ten istý rok ako jej manžel. Dva údery osudu Žofia znášala veľmi ťažko. Avšak sa musela vzchopiť a postarať sa o svojich mladších súrodencov. O rok na to zomrel aj jej starší brat Tomáš a druhý brat Štefan sa stal kňazom. Žofiin život sa zameral na ľudí, ktorí prežívali nejaké utrpenie, pomáhala každému kto sa ocitol v núdzi, s osobitým dôrazom na siroty, vdovy a starých ľudí. Svojou prácou a dobrosrdečnosťou si vyslúžila úctu a oddanosť ľudu. Po odvrátení tureckého nebezpečenstva sa v roku 1629 opäť vydala za Františka Vešeléniho, neskoršieho palatína Uhorska a nástupcu Tomáša Bosniaka na Fiľakovskom a Šurianskom hrade. Opäť bola šťastná a spolu s manželom sa presťahovali na hrad

na Strečne, ktorý dostali novomanželia ako veno od panovníka. Blízky les bol miestom ich lásky a spokojnosti. Tu sa po čase stala Žofia matkou, keď porodila syna Adama. Ohováranie a zlé jazyky ustali a tak život na Strečnianskom hrade plynul. Po troch rokoch sa narodil aj druhý syn pani Vešeléniovej Ladislav. Kým sa František Vešeléni staral o hrady v Nových Zámkoch, Šuranoch a Fiľakove, Žofia sa s láskou venovala svojim dvom synom a rovnako ako predtým v Šuranoch, aj v okolí Strečna bola dobrou a srdečnou pani, ktorá pomáhala chudobným a ľuďom v núdzi. Pre tureckú hrozbu zostávala Žofia Bosniaková čoraz častejšie sama. Na dlhú dobu. František Vešeléni v pozícii Hornouhorského kapitána musel venovať všetok svoj čas na správu hradov Horného Uhorska a na Strečno k Žofii a synom sa vracal čoraz menej. Po čase zmohli Žofiu zlé chýri o nevere jej manžela a aj choroba. Ani obľúbené prechádzky lesom ju nedokázali upokojiť. Neskôr návšteva rodných Šurian a brata Štefana v Nitre prinavrátili sily mladej žene, ktorá spravovala rodinný majetok a takmer celá sa rozdala ľudu. Po návrate na Strečno začali sily hradnú pani opúšťať. Jej život už nebol taký plný energie ako predtým keď sa jej manžel pravidelne vracal domov. Posledné dni trávila so svojimi synmi a prechádzkami v lese, kde kedysi chodila s manželom. Po rýchlom nástupe choroby Žofia Bosniaková zomrela **28. apríla 1644**. Po štrnástich rokoch manželstva zomrela pomerne mladá, zanechala dvoch synov. Mladú pani pochovali v hradnej krypte pod kaplnkou. V tom istom roku rodina Bosniakových prišla aj o syna Štefana, ktorý bol nitrianskym biskupom.

Zásluhy Žofie Bosniakovej:

Počas života sa mladá Žofia Bosniaková venovala charite. S prvým manželom aktívne podporovala chudobných v kláštoroch na Morave, v Uherskom Hradišti, Bojkoviciach a pod patronátom mali aj kostol v Skalici. Po smrti manžela sa Žofia vrátila do rodných Šurian naďalej sa venovala pomoci chudobným a chorým. Hoci zlé jazyky jej nedali pokoj, napriek tomu ju neodradili a v ťažkej životnej situácii, kedy sa po smrti matky starala o mladších súrodencov, nezištne pomáhala pospolitému ľudu, v čom ju podporoval aj jej otec kapitán Šurianskeho hradu Tomáš Bosniak. Týmto si vyslúžila mladá šľachtická titul „**Anjel Šurianskeho hradu**“. V okolí Strečna sa spomína štedrosť hradných pánov v súpise teplického kostola sú uvedené dary Vešeléniovcov ako oltárny obrus, antependium na oltár, medené kaditeľnice, strieborné ampulky na vodu a víno. Do starostlivosti Žofie Bosniakovej spadal aj kaštieľsky kostol Svätého Kríža. Tento mala Žofia najradšej, každý deň chodievala do neho čerpať novú silu a energiu. Neohraničená láska k ľuďom viedla hradnú pani k počinom, ktoré sa nie vždy stretli s porozumením. Určitú dobu na Strečne pôsobil jezuitský páter Helleri. Svoju dobročinnosť prejavila Žofia aj k jezuitskej reholi, Spoločnosti Ježišovej, ktorej darovala dom v Trenčíne. Jezuitom sa však nepodarilo do tohto domu nastáhovať, pretože protestantská mestská radnica ich odmietla prijať do mesta. Do darovaného domu sa mohli nastáhovať až v roku 1646, takmer dva roky po smrti Žofie Bosniakovej. Po morovej epidémii, ktorá sa usadila v okolí Strečna dala Žofia Bosniaková postaviť kaplnku na pamiatku tých, ktorí

epidémii podľahli. Medzi neobyčajné činy patrí aj pochovanie siedmych bratov, ktorí počas epidémie zomreli. Dala ich pochovať, keď sa to jej manžel František Vešeláni dozvedel dal bedárov vykopat' a zakázal ich svojim poddaným opäť pochovať. V noci sa rozhodla Žofia, že sama vykope jamu a siedmych bratov pochovala. Často sa vybrala do neďalekej Teplicy nad Váhom s plným košom potravín, ktoré tam rozdala núdzným ľuďom, zriadila tam aj útulok pre chorých, chudobných, siroty a opustených, pomenovali ho na počesť Sedembolestnej Panny Márie, ktorú mali obyvatelia Horného Uhorska vo veľkej úcte.

Žofia Bosniaková v literatúre:

1. **Alojz Medňanský** - Povešť - najstaršia zachovaná bola publikovaná v troch verziách z roku 1820
2. **Karol Filó** - *Dejiny svätého života Žofie Bosniakovej*
3. **Štefan Mnohel** - *Príkladná manželka. Životopis v chýre svätosti zosnulej Žofie Bosniak.*
4. **Juraj Hodál** - *Z minulosti Slovenska*
5. **Jozef Nižnánsky** - *Lásky Žofie Bosniakovej*
6. **Anton M. Vacval** - *Žena hrdinka*
7. **František Štefan Boško** - životopis na základe štúdie Juraja Hodála a Antona M. Vacvala
8. **Ján Letz** - historická štúdia *Žofia Bosniaková a jej blízki*
9. **Laco Zrubec** - *Žofia Bosniaková (Krásavica zo Šurian - Svätica zo Strečna)*

10. **Jozef Kočiš** - *Žofia Bosniaková a Teplička nad Váhom*
11. **Jozef Kočiš** - *Od Čachtíc po Strečno*
12. **Viliam Judák** - *Priatelja Boží*
13. **János Garay** - *Bosnyák Zsófia*
14. **Sándor Petöfi** - *Mária Szécsi* - v básni spomína aj o Žofiu Bosniakovú
15. **Adolf S. Osvald** - *Žofia Bosniak*
16. **Martin Medňanský** - *Žofia Bosniak*
17. **Pavol Ország Hviezdoslav** - *Žofia Bosniaková*
18. **Michal Matunák** - *Šuranská svatá Žofija*

Pamiatky vo výtvarnom umení:

Trenčiansky hrad - portrét v nadživotnej veľkosti (1729) – autor: neznámy

Šurany - Poklona Kristovi Kráľovi, okolo Krista sú postavy svätcov so vzťahom k Slovensku (Cyril a Metod, Gorazd, Benedikt, Vojtech, Emerám, Bystrík, traja mučeníci a Žofia Bosniaková). (1946) Autor: Edmund Massányi.

Teplička nad Váhom - nástenná maľba - Žofia, ktorá rozdáva z košíka chudobným pečivo (1997) Autor: Emil Prokop.

Hrad Strečno - hradná studňa - Erb Žofie Bosniakovej a pravdepodobne náhrobné platne s takmer celým menom Žofie Bosniakovej. (80-te roky 20. storočia)

Hradná kaplnka Strečno - olejomaľba Žofie Bosniakovej. Autor: Stanislav Lajda

Šurany - bronzový pamätník Žofie Bosniakovej (2010). Autor: Jaroslav Gubric

Autori, ktorí znázornili Žofiu Bosniakovú: Ján Hála, Štefan Bobota, Vojtech Matušinec, Ján Šimo-Svrček, Svorad Petruška, Jozef Pavlovič, Ivan Pavlisko a iní.

Ďalšie pamiatky:

Šurany - cirkevná základná škola Žofie Bosniakovej a ulica Žofie Bosniakovej

Bosniaky – Pečivo, malé chlebíky, žemle pomenované po Žofii Bosniakovej

Teplička nad Váhom - ulica Ž. Bosniakovej, a Základná škola Žofie Bosniakovej

Strečno - pomenovanie chodníka po šľachticnej, po ktorom chodievala - Žofiin chodník, časť chotára – Žofiino pole, cez ktoré chodievala do Tepličky. Kostol zasvätený svätej Žofii.

V okolí Strečna a Tepličky nad Váhom, stopy úcty Žofie Bosniakovej dokladajú aj matričné záznamy, kde v okolí bol vyšší výskyt mena Žofia.

Tento bibliografický leták vydáva Knižnica A. Bernoláka v Nových Zámkoch pri príležitosti 405. výročia narodenia a 370. výročia úmrtia uhorskej šľachticnej. Obsahuje bibliografické záznamy v nachádzajúce sa vo fonde Knižnice A. Bernoláka v nových Zámkoch a použítú literatúru.

Bibliografia

Knihy

1.

Laco Zrubec. *Žofia Bosniaková : (Krásavica zo Šurian - Svätica zo Strečna)*. Bratislava: Glóbus, 1991. - 101s. - ISBN 80-900455-6-1.

2.

Jožo Nižnánsky. *Lásky Žofie Bosniakovej*. - 1.vyd. - Bratislava: NIKI a Vesna, 1995. - 335 s. - ISBN 80-85554-05-4.

3.

Laco Zrubec. *Zlomený sen (Sochár Vojtech Matušinec)*. - 1.vyd. Nitra: Doma Matice Slovenskej, 2002. - 131 s. - ISBN 80-7090-654-5.

4.

Milan Hromník. *Žofia Bošňáková*. - 2. doplnené vyd. - Trnava: Vydavateľstvo Dobrá kniha, 2009. - 69 s. ISBN 978-80-7141-647-0.

Články

5.

hr. *Žofia Bosniaková stále vzbudzuje záujem.* In: Naše novosti: Týždenník pre okresy Nové Zámky, Komárno a Levice. Nové Zámky. - ISSN 2448/2000. - Roč. 42, č.41 (2002), s.3.

6.

Miroslav Eliáš. *Bosniakovci verní panovníkovi a Bohu.* In: Historická revue: Časopis o dejinách spoločnosti. - Bratislava. ISSN 1335-6550. - roč. 3 (2003), s. 10 a 11.

7.

eb. *Niečo medzi románom a kanonizáciou: Laco Zrubec: Žofia Bosniaková.* In: Knižná revue: Dvojtýždenník o nových knihách. Bratislava. - ISSN 1210-1982. - roč. 15, č. 20 (2005), s.5.

8.

Laco Zrubec. *Matka chudobných: Pred 360. Rokmi zomrela barónka Žofia Bosniaková.* In: Šuriansky spravodajca: Zo života občanov mesta Šurany. Šurany. - ISSN 226/96 RRR. - roč. 9, č.2 (2005), s.6.

9.

V múzeu slávnostne uviedli pohľadnicu Bosniakovcov: K výročiu Žofie Bosniakovej pošta vydá aj známku.

In: Nitrianske noviny = Naše novosti: MY. - Nitra: Petit Press, 2009. - ISSN 1335-8375. - roč. 49/17, č. 20 (2009), s. 9.

10.

jal. *Žofia Bosniaková sa vrátila na Strečno: šľachtičná*. In: Pravda. - Bratislava: Perex, 2012. - ISSN 13335.4051. - roč. XXII. Č. 101 (2.5.2012), s. 9.

Špeciálne tlače

11.

M.Čapka - M.Činovský. *Slovensko: Žofia Bosniaková 1609-1644* - 1. vyd. - Bratislava: Slovenská pošta, 2009. - 1 poštová známka

Použitá literatúra

Milan Hromník. *Žofia Bošňáková*. - 2. doplnené vyd. - Trnava: Vydavateľstvo Dobrá kniha, 2009. - 69 s. ISBN 978-80-7141-647-0.

Laco Zrubec. *Žofia Bosniaková : (Krásavica zo Šurian - Svätica zo Strečna)*. Bratislava: Glóbus, 1991. - 101s. - ISBN 80-900455-6-1.

Fotografia na titulnom liste:

<http://www.novezamkyfotoalbum.sk/frantisek-wesselenyi/>

Názov: Žofia BOSNIAKOVÁ (1609-1644) Bibliografický leták
pri príležitosti 405. výročia narodenia a 370. výročia
úmrtia uhorskej šľachtickej

Zostavila: Mgr. Lenka Otrubová - ÚBaR KAB v Nových
Zámkoch

Zodpovedná: Mgr. Ľubica Červená - riaditeľka KAB v Nových
Zámkoch

Vydala: Knižnica A. Bernoláka v Nových Zámkoch

Termín: August 2014

Náklad: 20ks /

Tlač: Knižnica A. Bernoláka v Nových Zámkoch

Poznámka: Vydané aj vo forme elektronického dokumentu